

POLSKA AKADEMJA UMIEJĘTNOŚCI

STANISŁAW MAŁACHOWSKI-ŁEMPICKI

**WYKAZ POLSKICH LÓŻ
WOLNOMULARSKICH ORAZ ICH CZŁONKÓW
W LATACH 1738—1821**

POPRZEDZONY

ZARYSEM HISTORJI WOLNOMULARSTWA POLSKIEGO
I USTROJU WIELKIEGO WSCHODU NARODOWEGO POLSKIEGO

W KRAKOWIE 1929.

NAKŁADEM POLSKIEJ AKADEMJI UMIEJĘTNOŚCI
SKŁAD GŁÓWNY W KSIĘGARNIACH GEBETHNERA I WOLFFA
WARSZAWA — KRAKÓW — LUBLIN — ŁÓDŹ — PARYŻ — POZNAŃ
WILNO — ZAKOPANE

**Fragment wydawnictwa
"Wykaz polskich łóŹ wolnomularskich
w latach 1738 — 1821"
obejmujący spis łóŹ.**

CZĘŚĆ I.

Wykaz polskich łóż wolnomularskich w latach 1738—1821.

ŹRÓDŁA.

- A. S. — Archiwum Skarbowe w Warszawie.
B. M. N. — Biblioteka Muzeum Narodowego w Warszawie.
B. O. Z. — Biblioteka Ordynacji Zamoyskiej. Akta wolnomularskie.
B. P. — Biblioteka Publiczna w Warszawie.
P. A. A. D. — Państwowe Archiwum Akt Dawnych w Warszawie. Akta wolnomularskie.
Z. — Ks. Stanisław Załęski, O Masonii w Polsce. Cz. II. Wyd. 2, Kraków 1908.

4) RĘKOPIŚMIENNE.

1. Protokoły posiedzeń w stopniu czwartym □ Kapitularnej Departamentu Warszawskiego p. o. n. **BBr. Zjednoczonych pod Gwiazdą Wschodnią** od 12 kwietnia r. 1812 do stycznia r. 1818. P. A. A. D. N. 1.
2. Protokoły posiedzeń w stopniu siódmym Wielkiej □ Kapitularnej Departamentu Warszawskiego p. o. n. **BBr. Zjednoczonych pod Gwiazdą Wschodnią** od 26 grudnia r. 1813 do 3 kwietnia r. 1817 i W. □ K. D. W. p. o. n. **BBr. Zjednoczonych pod Gwiazdą Północną** od 19 marca r. 1818 do 30 marca r. 1820. P. A. A. D. N. 2.
3. Protokół posiedzeń uczniów S. i D. □ **Św. Izys** 5816 (od 22 stycznia r. 1816 do 28 grudnia r. 1818). P. A. A. D. N. 4.
4. Protokoły posiedzeń **Kapituły Najwyższej** od 13 czerwca r. 1810 do 2 maja r. 1812. P. A. A. D. N. 6.
5. Protokoły posiedzeń **W. W. Królestwa Polskiego** od 21 listopada r. 1818 do 17 marca r. 1821. P. A. A. D. N. 5.
6. Protokół posiedzeń **Kapituły Najwyższej** od 9 maja r. 1812 do 14 lipca r. 1814. P. A. A. D. N. 7.
7. Protokół posiedzeń □ **Świątynia Izys** w stopniu mistrza od 1 lutego r. 1813 do grudnia r. 1817. P. A. A. D. N. 8.
8. Protokół posiedzeń obrady urzędników S. i D. □ **Św. Izys** od 29 stycznia r. 1816 do 19 czerwca r. 1819. P. A. A. D. N. 9.
9. Obrady urzędnicze W. □ **Kapituły Prowincjonalnej Warszawskiej p. n. Braci Zjednoczonych pod Gwiazdą Wschodnią** od 1 sierpnia r. 1816 do 13 marca r. 1818 i **Kapituły wyższej p. n. BBr. Zjednoczeni pod Gwiazdą Północną** od 12 marca r. 1818 do 13 czerwca r. 1820. P. A. A. D. N. 10.

10. Protokoły posiedzeń **Kapituły Najwyższej** od 15 czerwca r. 1818 do 28 czerwca r. 1821. P. A. A. D. N. 11.
11. Obrzęd stopnia wolnego mularstwa w języku francuskim, jakim był w r. 5812 czwartego i piątego wypisany przez J[ózefa] O[rsettego]. P. A. A. D. N. 19.
12. Extrait du Protocole de la **Loge, d'Adoption** du 8 May 1785. Lwów. B. O. Z. T. 1760 I dok. 57.
13. Verzeichniss Mitglieder der ☐ **zum Tempel der Weisheit** zu Warschau 16. November 1805. B. O. Z. T. 1760 II.
14. Lista Członków Logi Ś-go Jana pod nazwiskiem **Albertini Doskonałości** w Płocku dnia 14 kwietnia 5808 (1808). B. O. Z. T. 1760 II.
15. Obraz spraw. i dosk. ☐ Ś-go Jana na Wschodzie Konina pod nazwiskiem **Świątyni Pallas** 5818 (1818). B. O. Z. T. 1760 II.
16. Deska rysunkowa z 24 lutego r. 1820 założycieli ☐ **Gwiazda Nadziei** na ws.: Kielc do W. M. Stanisława-Kostki Potockiego. B. O. Z. T. 1760 II.
17. Protokoły posiedzeń Rady urzędników Kapituły Niższej **Prawdziwa Jedność** na dolinie Lublina od 20. VI. 5818 do 15. VIII. r. 5821 A. S.
18. Protokoły posiedzeń loży Kapituły Niższej p. o. n. **Prawdziwa Jedność** na dolinie Lublina 5818. A. S.
19. Księga Budownicza czyli deska rysunkowa posiedzeń Kap. Niższ. p. o. n. **Rycerze Gwiazdy** w stopniu IV m. Kaw. Wybr. na dol. Warszawy ustan. 5. XII. 5817. A. S.
20. Protokół postanowień urzędników spraw. i dosk. ☐ **Świątyni Minerwy**, zaczęty od r. pr. św. 5815. A. S. v. 151.
21. Księga kasowa Kap. Niższ. **Rycerze Gwiazdy**. A. S. v. 158.
22. Akta szczegółowe Komisji Centralnej do uregulowania własności po zniesionych Towarzystwach Tajnych w K. P. przez J. O. X. N. K. ustanowionej, tytczące się ☐ **Jedności Słowiańskiej**. A. S.
23. Akta szczegółowe... tytczące się ☐ **Izys**. A. S.
24. Akta szczegółowe... tytczące się loży **Minerwy**. A. S.
25. Akta szczegółowe... tytczące się **Województwa Kaliskiego**. A. S. v. 159.
26. Akta szczegółowe... tytczące się ☐ **Stalości**. A. S. v. 153.
27. Do akt Komisji Centralnej, dotyczących loży wolnomularskiej **Stalości** na ws.: Warszawy. A. S.
28. Kwity różne wydatków z kasy loży Wolnomularskiej pod tytułem **Hesperus** w b. województwie kaliskiem zniesionej. A. S.
29. Akta komisji za S. i D. ☐ **Hesperus** działającej R. 58²⁰/₂₁. A. S. v. 157.
30. Akta szczegółowe... tytczące się loży **Astrei**. A. S. v. 156.
31. Księga, zawierająca w sobie wpływ do kasy Sz. Loży p. o. n. **Jedność Słowiańska**, założona przez Br. Hermana podskarbiego dnia 23 lipca r. 1818 I, II, III. A. S. v. 152.
32. Akta szczegółowe... tytczące się Kapituły Niższej **Rycerze Gwiazdy**. A. S. v. 154.
33. Protokoły posiedzeń ☐ **Minerwy** w stopniu pierwszym utrzymywany od dnia 1 marca do 29 września r. 1821 na ws.: Warszawy. A. S. v. 150.

B) DRUKOWANE.

34. Allgemeines Handbuch der Freimaurerei, III völlig umgearbeitete und mit den neuen wissenschaftlichen Forschungen in Einklang gebrachte Auflage von Lennigs Encyclopädie der F. M. Herausgegeben vom Verein Hessescher F. M. 1900. Leipzig, Max Hesse's Verlag.
35. Obraz W. Ws. Nar. P. 5784 (1784). Z. str. 108.
36. Obraz ☐ **Tarcza Północna** (Bouclier du Nord) na ws.: Warszawy 5784 (1784). Drukowany przy końcu Regulaminu tejże loży. Z. str. 128.
37. Obraz członków ☐ prowincjonalnej św. Jana p. o. n. **Doskonała Tajemnica** na ws.: Dubna 1786. Z. str. 127.

38. Obraz spraw. i dosk. □ św. Jana p. o. n. **Przesąd Zwyciężony** na ws.: Krakowa 5787 (1787). Księga budownicza loży Przesąd Zwyciężony. Z. str. 128.
39. Obraz spraw. i dosk. □ p. o. n. **Polak Dobroczynny** na ws.: Dubna 5787 (1787). Z. str. 129.
40. Alphabetische Br. Br. Liste der gesetzmässigen St. Joh. □ **Göttin von Eleusis** im Morgen zu Warschau 57²⁸/₁₀87 (17²⁸/₁₂87). Weisheit. Stärke. Schönheit. B. O. Z. A. 41 str. 10.
41. Verzeichniss sämtlicher Brüder der gesetzmässigen, verbesserten und vollkommenen St. Johannis — Loge genannt **zum Goldenen Leuchter** zu Warschau den 6-ten April 1805. B. O. Z. 1760 II str. 4.
42. Verzeichniss Sämtlicher Beamten und Mitglieder der verbesserten und vollkommenen St. Johannis □ **zum goldenen Ringe** in Orient zu Białystok den 2 Februar 1806. B. O. Z. A. 41 str. 8.
43. Liste von denen Br. Mitgliedern der G. u. V. S. Joh. Loge **zum Bienen Korbe** in Thorn am Stiftungs-Feste 5805 (1805). B. O. Z. A. 41 str. 8.
44. Obraz □ **Bracia Polacy Zjednoczeni** na ws.: Warszawy 1808. Z. str. 129.
45. Verzeichniss sämtlicher Mitglieder der g. v. n. v. St. Johannis — Loge **zum Samariter** zu Warschau im Jahre 1808. B. O. Z. T. 1760 II str. 2.
46. Obraz W. W. N. P. 5811. Z. str. 109.
47. Tableau de la R. □ de S.: J.: sous le titre distinctif du **Bouclier du Nord** pour l'Année 5811. Z. str. 130.
48. Poczët Braci składających spr. i dosk. □ świętego Jana pod nazwiskiem **Świątynia Izys** na ws.: Warszawy podany W. Ws. Nar. na rok pr. św. 58¹¹/₁₂. (18¹¹/₁₂). Z. str. 131.
49. Urzędnicy W. W. N. P. 5812 (1812). Z. str. 110.
50. BB. składający s. i d. □ św. Jana pod osobnem nazwiskiem **Wolność odzyskana** na ws.: Lublina w R. pr. św. 5815 (1815). Z. str. 137.
51. Urzędnicy W. W. N. P. 5815 (1815). Z. str. 111.
52. Urzędnicy W. W. N. P. 5816 (1816). Z. str. 111.
53. Poczët BB. S. i D. □ św. Jana pod osobnem nazwiskiem **Jutrzenka Wschodząca** na ws.: Radomia składających 5818 (1818). P. A. A. D.
54. Obraz spraw. i dosk. □ św. Jana p. o. n. **Hesperus** pod ws.: Kalisza pracującej na rok p. św. 5818/19 (1818/19). B. P. N. 027562.
55. Obraz spraw. i dosk. □ św. Jana pod osobnem nazwiskiem **Braci Polaków Zjednoczonych** pod ws.: Warszawy pracującej. Na R. p. ś. 5819 (1819). B. M. N.
56. Obraz S. i D. □ św. Jana pod osobnem nazwiskiem **Astrea** pod ws.: Warszawy sporządzony r. p. ś. 5819 (1819). Z. str. 153.
57. Obraz S. i D. L. św. Jana pod nazwiskiem **Złotego Pierścienia** na ws.: Białegostoku pracujący na Rok Mrski 5819 (1819). Z. str. 156.
58. Poczët BB. składających S. i D. □ św. Jana p. o. n. **Świątynia Minerwy** na ws.: Warszawy na rok p. św. 58¹⁹/₂₀ (18¹⁹/₂₀). B. M. N.
59. Obraz spraw. i dosk. □ św. Jana p. o. n. **Kazimierz Wielki** pod ws.: Warszawy pracującej na rok p. ś. 58¹⁹/₂₀ (18¹⁹/₂₀). Z. str. 158.
60. Poczët członków Kapitułę niższą pod osobnem nazwiskiem **Rycerze Gwiazdy** na dolinie Warszawy pracującą składających. Z. str. 121.
61. Obraz Najśław. Wspaniałej □ Prow. Litewskiej pod osobnem nazwiskiem **Doskonala Jedność** na r. p. ś. 5820 (1820). Z. str. 117.
62. Obraz spraw. i dosk. □ św. Jana p. o. n. **Szkoła Sokratesa** na ws.: Wilna. Na rok p. ś. 5820 (1820). Z. str. 165.
63. Obraz spraw. i dosk. □ św. Jana pod osobnem nazwiskiem **Świątynia Równości** pod ws.: Lublina pracującej na rok p. ś. 5820 (1820). Z. str. 173.
64. Obraz spraw. i dosk. □ św. Jana p. o. n. **Pochodnia Połnocna** pod ws.: Mińska pracującej na r. p. ś. 5820 (1820). Z. str. 180.
65. Obraz spraw. i dosk. □ św. Jana pod osobnem nazwiskiem **Braci Polaków Zjednoczonych** pod ws.: Warszawy pracującej na r. p. ś. 5820 (1820). B. M. N.

66. Obraz spraw. i dosk. □ św. Jana p. o. n. **Szczęśliwe Oswobodzenie** na ws.: Nieświeża pracującej n. r. p. ś. 5820 (1820). Z. str. 191.
67. Tableau Général de la Grande □ **Astrée** à l'O. de St. Petersburg et des □ de sa dépendance pour l'an maçonnique 58²⁰/₂₁ (18²⁰/₂₁). Broszura ta zawiera w sobie obrazy 68a—71a.
- 68a) N. 21. La R. □ **De l'Anneau d'Or** à l'Or. de Białystok.
- 69a) N. 24. La R. □ **D'Osiris à l'étoile flamboyante** à l'Or. Kamieniec en Podolie 58²⁰/₂₁ (18²⁰/₂₁).
- 70a) N. 11. La R. □ **des Ténèbres Dispersées** à l'O. de Zitomir 58²⁰/₂₁ (18²⁰/₂₁).
- 71a) N. 20. La R. □ **De l'Aigle Blanc** à l'O. de St. Petersburg 58²⁰/₂₁ (18²⁰/₂₁).
72. Poczet członków spraw. i dosk. S. Janskiey pod osobn. nazwan. □ **Jedność Słowiańska** na ws.: Warszawy na rok p. ś. 5821. B. P. N. 029537. 7 str.
73. Poczet BB. składających S. i D. □ św. Jana p. o. n. **Świątynia Minerwy** na ws.: Warszawy na rok p. św. 5821 (1821).
74. Poczet Braci Wolnych Mul. pracujących pod przewodnictwem W. Wsch. Narodowego Polskiego i w. Kapit. Matki **Szczere Połączenie** pod ws.: Płocka w roku p. ś. 5821 w Płocku. Drukowano u Br. Lossmana, str. 36 (ze zbiorów Stanisława Małachowskiego-Łempickiego). Broszura ta zawiera w sobie obrazy 75a—79a.
- 75a) Obraz spraw. i dosk. □ św. Jana p. o. n. **Doskonałości** na ws.: Płocka pracującej z Płockich □ N. 1-ro I w r. p. ś. 5821 (1821).
- 76a) Obraz Staroszkockiej □ na ws.: Płocka pod nazwiskiem **Ludzkości** w roku p. ś. 5821 (1821).
- 77a) Verzeichniss sämtlicher Mitglieder der gerechten und vollkommenen St. Johannis — Loge **zum Dreyeck** im Orient zu Plock für das Jahr d. w. L. 5821 (1821).
- 78a) Obraz spraw. i dosk. □ świętego Jana pod osobnem nazwiskiem **Ściście Milczenie** na ws.: Płocka z Płockich □ N-o IV w r. p. ś. 5821 (1821).
- 79a) Obraz spraw. i dosk. □ św. Jana pod osobnem nazwiskiem **Wschodzącego Słońca** na ws.: Łomży pracującej z Płockich □ N-o II w r. p. św. 5820 (1820).
80. Obraz spraw. i dosk. □ św. Jana p. o. n. **Przyjaciele Ludzkości** pod ws.: Grodna pracującej na rok p. ś. 5821 (1821) wystawiony. Z. str. 204.
81. Obraz spraw. i dosk. □ św. Jana p. o. n. **Astrea** pod ws.: Warszawy pracującej na rok p. ś. 5821. A. S. v. 156.
82. Obraz najwspanialszej wielkiej □ prow. wołyńskiej p. o. n. **Doskonała Tajemnica** na ws.: Dubna na rok p. ś. 5821 (1821). Z. str. 119.
83. Obraz spraw. i dosk. □ św. Jana p. o. n. **Gorliwy Litwin** pod. ws.: Wilna pracującej na r. p. ś. 5821 (1821). Z. str. 220.
84. Gemälde der Ger. und Vollk. St. Johannis □ **zum guten Hirten** im Orient von Wilna im I Monat des Jahres 5821 (März 1821). B. P. N. 054403.
85. Obraz spraw. i dosk. □ św. Jana p. o. n. **Cnota Uwieńczona** pod ws.: Rafałowski pracującej na rok p. ś. 5821 (1821). Z. str. 240.
86. La R. □ de St. Jean sous le titre distinctif **du Bouclier du Nord** à l'O. de Varsovie. B. P. N. 065323, 065324.
 - a) **Catéchisme** à l'usage des Apprentis. str. 7.
 - b) **Catéchisme** à l'usage des Maîtres. str. 6.
87. Nauka Wolnego Mularstwa w **trzech pierwszych stopniach** ku wygodzie najprzewielebniejszej loży *Świątyni Izis* zebrane.
88. Rytuał stopnia **Kawalera Wschodu**. Nauka Wolnego Mularstwa. Z. str. 52.
89. Rytuał stopnia **Kawalera Różanego Krzyża**. Z. str. 62.
90. Ks. Stanisław Załęski, O Masonii w Polsce od r. 1738 do r. 1822. Cz. I. Wydanie drugie, Kraków 1908.
91. Prumers Rodgero, Geschichte der Loge zu Posen. Posen 1909.
92. Kuffs, Fragmente einer Geschichte der Freimaurerei in Danzig. Berlin 1808.
93. Friederichs Ernest, La Franc Maçonnerie en Russie et en Pologne. Berne 1908.
94. C. van Dalen's Kalender für Freimaurer für 1927. 66. Jahrg. Bearb. v. Hugo Schmidt. Leipzig 1926.

95. Obraz spraw. i dosk. □ **Doskonałe Milczenie** na ws.: Pułtuszka za r. 1819.
96. Pamiętniki Jana Duklana Ochockiego. Warszawa r. 1910.
97. Ranniejze aleksandrowskoje masonstwo. Masonstwo w jewo proszłom i nastojaszczem. Wydanie Mielgunowa. 1915.
98. Riabinin I. Polskoje masonstwo. Masonstwo w jewo proszłom i nastojaszczem. Wydanie Mielgunowa. 1915.
99. Obraz □ krakowskiej **Przesąd Zwyciężony** za r. 5813.

1. **Académie des Secrets.** Jan-Łukasz de Thoux de Salverte pułkownik wojsk polskich założył w r. 1763 w Warszawie związek pod tą nazwą, według form wolnomularskich. Związek naśladował »Akademję Starszych lub Tajemnic«, założoną przez Porto w Rzymie na początku wieku 16-go. Źródła: N. 34.
2. **Adopcyjna** loża bez nazwy. »Le Monde Maçonnique« wspomina, iż w r. 1767 była w Warszawie loża adopcyjna, o której brak szczegółów; pracowała w lokalu loży *Cnotliwy Sarmata*. Członkiniami jej były krajczyna Teresa Potocka, baronowa le Fort, panna Aloy i in. Źródła: N. 90.
3. **Adrastäa zur Wahrheit und Gerechtigkeit** na ws.: Kwidzynia (Marienwerder); loża starszokocka, założona 14 kwietnia r. 1805. Źródła: N. 34.
4. **Ähren, zu den drei** na ws.: Gdańska; w Almanachu Bode z r. 1777 oznaczona jako wskrzeszona; w r. 1783 mistrz katedry odmówił prośbie □ *zum Kranich*. Wspominana jest w *Thienemanns Übersicht*. Źródła: N. 34.
5. **Albertina zur Vollkommenheit** (*Albertyna Doskonałości*) na ws.: Płocka; powstała 2 kwietnia r. 1803 w zależności od W. □ matki *zu den drei Weltkugeln* na ws.: Berlina, założonej w r. 1739 przez królewicza Fryderyka, późniejszego Fryderyka II. Pracowała z początku tylko w języku niemieckim i składała się przeważnie z oficerów i urzędników pruskich. Bracia Polacy, pracujący w tej loży, wskutek nieznamości języka niemieckiego zwrócili się do □ *zu den drei Weltkugeln* z prośbą o zezwolenie rozpoczęcia prac w języku polskim, które otrzymawszy poczęli prace 22 m. III 5806 (22 maja r. 1806). Po więcej niż rocznej przerwie loża wznowiła prace z pozwolenia tejże □ matki w językach niemieckim i polskim i posiadała 34 członków czynnych, 4 honorowych i jednego brata służącego. W r. 1811 została podniesiona do godności □ prowincjonalnej. Następnie przeszła do W. W. N. P. Źródła: N. 14, 34, 91.
6. **Alojzy pod Płomienistym Mieczem** (*Alois zum flammenden Schwert*) na ws.: Warszawy; instalowana 27 marca r. 1780 przez hr. Fryderyka Alojzego Brühla i tak nazwana na jego cześć; była w zależności od □.

- Karola pod Trzema Hełmami* i pracowała w języku niemieckim pod kierunkiem hr. Augusta Moszyńskiego i Holzhausera. Po wybraniu Ignacego Potockiego na W. M. □ ta przestała pracować. Źródła: N. 34.
7. **Amies réunis, les** na ws.: Petersburga; założona w r. 1802 przez szambelana Żerebcowa, pracowała po francusku; na czele spisu członków był w. ks. Konstanty Pawłowicz, dalej ks. Al. Württemberski, Stanisław Kostka Potocki i M. Wielhorski. Źródła: N. 97.
 8. **Andreas zum Frieden** na ws.: Gniezna; starszokocka, erygowana 12 stycznia r. 1806 w zależności od w. □ matki *zu den drei Weltkugeln* na ws.: Berlina. Pracowała w języku niemieckim, składała się przeważnie z oficerów i urzędników pruskich. Pierwszym jej mistrzem katedry był Gottlieb Frank doktor poznański, wybitny wolnomularz. Źródła: N. 34, 90, 91.
 9. **Armee-Loge N. 1** (Militärloge) na ws.: Białegostoku; założona 10 listopada r. 1778 przez *grosse Landesloge* w Berlinie. Źródła: N. 34.
 10. **Astrea** na ws.: Warszawy; symboliczna, instalowana 24 sierpnia r. 1816, założona przez członków □ *Göttin Eleusis* na ws.: Warszawy. Należeli do niej sami Polacy. W r. 1819 mistrzem kat. był Karol Woyda, a namiestnikiem Józef Lubowidzki. Przetrwiała do kłasy w r. 1821. Źródła: N. 30, 34, 81.
 11. **August pod Cnotliwym Sarmatą** na ws.: Warszawy; ściślej obserwy, erygowana 27 marca r. 1780, nazwana tak na cześć króla Stanisława Augusta, pracowała w języku polskim pod kierunkiem Jana Ponińskiego i Kazimierza Sapiehy. Po wybraniu Ignacego Potockiego na w. mistrza przestała pracować. Źródła: N. 34.
 12. **Augusta zur goldnen Krone N. I** na ws.: Starogardu; założona 3 listopada r. 1770 przez Zinnendorfa, lub raczej przez □ *Minerwę* w Potsdamie, starszokocka. W r. 1774 □ ta, składająca się prawie wyłącznie z oficerów, wykluczyła swego mistrza katedry majora v. Mansteina i jego popleczników za niecne postęпки i zmieniła nazwę na *zur goldnen Krone*. Źródła: Nr. 34.
 13. **Augusta zur goldnen Krone N. 2** na ws.: Starogardu. Dostała dyplom od wielkiej □ berlińskiej *zu den drei Weltkugeln* 13 stycznia r. 1774. W r. 1775 jako protektorowie □ wybrani byli ks. Fr.-Karol-Ludwik v. Holstein-Beck i ks. Eugenjusz Württemberski. Honorowymi członkami □ byli ks. Ludwik i Fryderyk (późniejszy król Fryderyk I) Württemberscy. Mistrzem katedry (1779—1781) był ks. v. Holstein-Beck. Źródła: N. 34.
 14. **Augustin zur wahren Treue** na ws.: Chojnic; loża starszokocka założona 22 września r. 1800. Źródła: N. 34.
 15. **Bändern im goldnen Felde, zu den drei roten** na ws.: Tarnowa; regimientowa, powstała w r. 1783. Źródła: N. 34.
 16. **Bergen, zu den drei** na ws.: Warszawy; założona 15 grudnia r. 1798,

- w spisach w. *Landesloge* na ws.: Berlina w r. 1805 wskazana jako nie pracująca; w spisach w. ☐ N. 57 (☐ zależnych) I okręgu. Źródła: B. O. Z.
17. **Biedermann, zum** na ws.: Lwowa; założona przez Fesslera i Kortuma; po założeniu prowincjonalnej ☐ Austrii miała być ogłoszona prowincjonalną ☐ Galicji, co nie doszło do skutku, zamknięta w r. 1785. Źródła: N. 34.
18. **Bienenkorb, zum** na ws.: Torunia; założona 4 czerwca r. 1793 przez *grosse Landesloge*, pracowała po niemiecku; w r. 1927 pracowała Źródła: 34, 43, 94.
19. **Bienfaisance, de la** (*Dobroczynności*) na ws.: Warszawy; adopcyjna. powstała w r. 1783. Statut potwierdzony został 19 lutego r. 1785 przez W. W. P.; mistrzynią katedry była hr. Teresa Tyszkiewiczowa, wśród członkiń ks. Lubomirska i hr. Rzewuska. Prezesem komisji do opracowania regulaminu ☐ adopcyjnych był wyznaczony Michał Wielhorski (15 kwietnia r. 1783). W latach 1785—1788 powstały w Polsce cztery ☐ adopcyjne, zależne od ☐ *de la Bienfaisance*. Źródła: N. 34.
20. **Bogiń, Trzech** (*les trois Déesses*) na ws.: Lwowa; założona 20 sierpnia r. 1747 przez członka ☐ *Trzech Braci* kawalera wschodu Franciszka Longchamps, istniała krótko i zamknięta została wskutek starań duchowieństwa, do którego rąk dostały się akta lożowe po śmierci sekretarza loży le Roy. Źródła: N. 34.
21. **Bouclier du Nord** (*Tarcza Północna, das Nordschild*) na ws.: Warszawy; otwarta 15 października r. 1780 przez w. ☐ *Katarzynę pod Gwiazdą Północną* pod sterem Wielhorskiego, pracowała w języku francuskim. W r. 1784 brała udział w powstaniu W. W. N. P. W r. 1786 złała się z ☐ francuską *Parfait Silence*; 27 czerwca r. 1810 poczęła znów pracować, przystąpiwszy do W. W. N. P. W r. 1811 miała 39 członków, a w r. 1815, członków czynnych 128 i 45 honorowych; przetrwała do kasaty w r. 1821. Źródła: N. 34.
22. **Bouclier du Nord** na ws.: Warszawy; adopcyjna, założona w r. 1783. Źródła: N. 34.
23. **Braci, Trzech** (*les trois Frères, drei Brüder*) na ws.: Warszawy; powstała w r. 1744, założona przez Andrzeja Mokronowskiego, Stan. Lubomirskiego i in., wznowiona w sierpniu r. 1766, zamknięta w roku następnym, otwarta znów w r. 1769 przez ☐ *Cnotliwy Sarmata* dla prac w języku niemieckim; hr. Fryd. Alojzy Brühl zaprowadził w niej ryt *ściślej obserw.* Źródła: N. 34.
24. **Bracia Zjednoczeni** (*Frères réunis*) na ws.: Warszawy; powstała w r. 1807 w zależności od W. W. Francji za inicjatywą pułkownika Stanisława Potockiego. Odznaczała ją cześć niemal religijna dla Napoleona. Składała się początkowo wyłącznie z wojskowych. Członkiem hono-

rowym tej łoży był ks. Józef Poniatowski; pracowała do kasaty w r. 1821. Źródła: N. 44, 65.

25. **Bracia Zjednoczeni pod Gwiazdą Północną** na ws.: Warszawy; wielka łoża kapitularna warszawska od marca r. 1818, istniała do kasaty w r. 1821. Źródła: N. 2.
26. **Bracia Zjednoczeni pod Gwiazdą Wschodnią** na ws.: Warszawy; W. M. Stanisław-Kostka Potocki starał się połączyć łożę kapitularną *pod Gwiazdą Wschodnią* z drugą kapitułą *Braci Zjednoczonych*. Nastąpiło to w kwietniu r. 1812 i połączona kapituła otrzymała nazwę *Bracia Zjednoczeni pod Gwiazdą Wschodnią*. Źródła: N. 2, 34.
27. **Braterstwo, Prawdziwe** na ws.: Łęczycy; otwarta w uroczystość świętojańską 24 czerwca r. 1811, przez w. ☐ *zu den drei Weltkugeln*, podlegała prow. ☐ Ks. Warszawskiego na ws.: Płocka. Źródła: N. 34.
28. **Budowanie Salomona** na ws.: Wilna; 1817—1818; należeli do niej też oficerowie rosyjscy. Źródła: Pypin, Russkoje Masonstwo. Petrograd 1916.
29. **Carreaux, aux trois** na ws.: Starogardu; założona 30 czerwca r. 1746 przez łożę berlińską *zu den drei Weltkugeln*. Źródła: N. 34.
30. **Castor und Pollux** na ws.: Rawicza; założona 12 kwietnia r. 1796 przez *grosse Landesloge*. Posiedzenia ☐ odbywały się w zamku, większość członków mieszkała w Rawiczu. Źródła: N. 34.
31. **Ciemności Rozproszone** na ws.: Żytomierza; adopcyjna, założona w r. 1786 pod przewodnictwem Wacłowej, żony aptekarza. Źródła: N. 96.
32. **Ciemności Rozproszone** (*Ténèbres Dispersées, Die zerstreute Finsternis*) na ws.: Żytomierza; założona 31 maja r. 1786 przez ☐ prow. *Doskonałą Tajemnicę* na ws.: Dubna, pracowała w języku polskim, zależała od W. W. N. P. (r. 1787). Potem była w zależności od w. ☐ *Astrei* na ws.: Petersburga i pracowała w języku polskim i francuskim. Źródła: N. 34, 70 a.
33. **Cnota Uwieńczona** na ws.: Dubna; symboliczna, przeniesiona w r. 1818 do Rafałówki. Źródła: N. 90.
34. **Cnota Uwieńczona** na ws.: Rafałówki; symboliczna, otwarta 22 czerwca r. 1818 w zależności od ☐ prow. *Doskonałej Tajemnicy* na ws.: Dubna, pracowała w języku polskim do kasaty w r. 1821. Źródła: N. 85.
35. **Couronnes Galiciennes, aux trois** na ws.: Lwowa; łoża francuska, założona około r. 1780. Źródła: N. 12.
36. **Czczyciele Cnoty** (*Capitulum Vilnensis Cultorum Virtutis*) na ws.: Wilna; kapituła niższa, pracowała w latach 1814—1820. Źródła: N. 10.
37. **Czterech Narodów Doskonale Zjednoczonych**, kapituła szkocka ustanowiona około r. 1770 przy w. ☐ polskiej *Cnotliwy Sarmata* i nadająca stopnie wyższe aż do XVI-ego. Źródła: N. 90.
38. **Doskonałości** na ws.: Płocka; założona 2 m. VI. 5803 (2 sierpnia r. 1803) w zależności od W. W. N. P. i w. kapit. ☐ matki *Szczere Połączenie* na ws. Płocka, N-o łoży na W. W. N. 5 w r. 1820, w dawniej-

- szych zaś pocztach (spisach) 15, z płockich łóż N-o 1, świętojańska; pracowała do kasaty w r. 1821. Źródła: N. 75a.
39. **Dreieck, zum** na ws.: Płocka; założona 14 sierpnia r. 1816 pod przewodnictwem W. W. N. P. i w. kapituły ☐ matki *Szczere Połączenie* na ws.: Płocka, pracowała do kasaty w r. 1821. Źródła: N. 77a.
40. **Duviller**, traktjerna w Warszawie, w której w r. 1768 odbywała się loża pokątna, za co Moszyński wyklął kilku braci. Źródła: N. 90.
41. **»Dworskie«**; w r. 1738 hr. Fryderyk-August Rutowski, syn naturalny króla Augusta II, otworzył w Warszawie przy dworze królewskim loże, zwane »dworskimi«. Składały się z osób, stojących blisko u dworu. Zamknęły się wskutek bulli papieża Klemensa XII z tegoż roku. Źródła: N. 34.
42. **Eden** na ws.: Warszawy; adopcyjna, założona 16 czerwca r. 1810 zamiast dawnej ☐ adopcyjnej *Bienfaisance* na ws.: Warszawy, pracowała na Lesznie w pałacu Działyńskich, polska. Źródła: N. 90.
43. **Egipska**. W r. 1780 Cagliostro przybył do Warszawy i chciał otworzyć ☐ według swego systemu egipskiego, czyniąc ku temu odpowiednie przygotowania. Wskutek nieudanych prób alchemicznych i podejrzliwości hr. Augusta Moszyńskiego opuścił niespodzianie Warszawę. Źródła: N. 34.
44. **Einigkeit, zur (l' Union)** na ws.: Gdańska; założona 4 marca r. 1789, przez w. ☐ londyńską, a 8 marca r. 1799 przeszła pod zależność w. ☐ berlińskiej *Royal York*. Źródła: N. 92.
45. **Eugenia zum gekrönten Löwen** na ws.: Gdańska; nazywała się dawniej *aux trois Niveaux* (Trzech Pionów), symboliczna, wznowiona pod nową nazwą 11 lipca r. 1777 przez lożę królewską *zu den drei Kronen*; 26 marca r. 1799 przeszła pod zależność w. ☐ *zu den drei Weltkugeln*. Źródła: N. 34.
46. **Eugenia zum gekrönten Löwen** na ws.: Gdańska; starszokocka, założona 9 lutego r. 1802. Źródła: N. 34.
47. **Eugenia zum gekrönten Löwen auf dem Stoltzenberge** na ws.: Szydłowca (Schidlitz, przedmieście Gdańska), założona 18 lipca r. 1786 przez symboliczną ☐ *Eugenia zum gekrönten Löwen*; w r. 1793 złąła się z lożą założycielką. Źródła: N. 34.
48. **Ferdinand zur goldnen Eintracht** na ws.: Malbarga; starszokocka, założona 12 kwietnia r. 1787. Źródła: N. 34.
49. **Feuer, zum himmlischen** na ws.: Włocławka. Źródła: N. 34.
50. **Fidelité aux trois Colombes** na ws.: Bydgoszczy; założona 30 kwietnia r. 1784 przez w. ☐ *Royal York*; w r. 1786 otrzymała wyższe stopnie, pracowała po niemiecku; 26 marca r. 1800 przestała pracować pod dawną nazwą i otrzymała nową nazwę *zu den drei Tauben*. Źródła: N. 34.

51. **Filles à Plomb, aux trois** założona w Polsce pomiędzy 1750—60 na prowincji. Źródła: N. 93.
52. **Français et Polonais réunis** (*Bracia Francuzi i Polacy Zjednoczeni*) na ws.. Poznania; założona 1 stycznia r. 1808 przez w. ws. Francji; 8 listopada r. 1810 założyła adopcyjną lożę *Ogród Edenu*, stała się później kapitułarną. Po upadku Napoleona zamknęła się; wznowiła prace pod nazwą *Standhaftigkeit* i 9 grudnia r. 1815 podległa w. ☐ *zu den drei Weltkugeln*. Źródła: N. 34.
53. **Fraternité, Ia** na ws.: Warszawy; wojskowa napoleońska, pracowała w Warszawie w r. 1808, utrzymywała dobre stosunki z lożami polskimi. Źródła: N. 93.
54. **Frieden, zum** na ws.: Płocka; staroszkocka, założona 12 stycznia r. 1806 przez w. ☐ *zu den drei Weltkugeln*, następnie przeszła do W. W. N. P. Źródła: N. 34.
55. **Friedrich zur wahren Freundschaft** na ws.: Chojnic; założona w r. 1787 za zgodą ☐ matki *zu den drei Kronen* na ws.: Królewca; wskutek edyktu z 20 października r. 1798 poddała się w. ☐ *zu den drei Weltkugeln*. W kalendarzu Dahlen'a z r. 1927 oznaczona jest jako pracująca. Źródła: N. 34, 94.
56. **Friedrich-Wilhelm zur strahlenden Gerechtigkeit** na ws.: Chełmna; założona w r. 1801. W kalendarzu Dahlen'a z r. 1927 oznaczona jest jako pracująca. Źródła: N. 94.
57. **Friedrich-Wilhelm zur beglückenden Eintracht** na ws.: Poznania; założona 24 kwietnia r. 1806 przez w. ☐ *Trzech Globów*, w r. 1807 przykryła prace; 24 stycznia r. 1812, wznowiona z polecenia płockiej loży prowincjonalnej, poczęła nosić nazwę *Piast trzech słupów sarmackich*; 13 lutego tegoż roku wskutek zabiegów W. Ws. polskiego była opieczetowana przez policję; 28 kwietnia r. 1813 byli jednak obrani urzędnicy; w spisach w. ☐ *Trzech Globów* z r. 1813 oznaczona jest jako loża-córka. Źródła: N. 34, 91.
58. **Friedrich-Wilhelm zur Säule** na ws.: Warszawy; założona 19 lutego r. 1802 przez w. *Landesloge*; pracowała najpierw pod młotkiem Jana Brodowskiego podpułk. pruskiego; zmieniła nazwę na *Samariter* i 30 września r. 1808 przestała pracować. Źródła: N. 34
59. **Góra Tabor** na ws.: Mińska; kapituła niższa, otwarta około r. 1818. Źródła: N. 10.
60. **Góra Wawel** na ws.: Krakowa; w r. 1815 dostała dyplom erekcyjny od kapituły najwyższej na ☐ kapitułarną, pracującą w 4 i 5 stopniach; instalacja odbyła się dopiero 26 lutego r. 1819. Od r. 1820 ☐ kapitułarna niższa; pracowała do 22 czerwca r. 1822. Źródła: N. 90.
61. **Göttlin von Eleusis** na ws.: Warszawy; symboliczna, otwarta 15 października r. 1780 przez w. ☐ *Katarzynę pod Gwiazdą Północną* z aprobaty w. ☐

- Royal York*, przeszła pod zależność W. W. N. P., pracowała w języku niemieckim; wskrzeszona w r. 1809; 24 sierpnia r. 1816 otworzyła w Warszawie ☐ *Astreę*, pracowała do kasaty w r. 1821. Źródła: N. 34, 40.
62. **Göttin von Eleusis** na ws.: Warszawy; adopcyjna, założona 25 lutego r. 1786 przy ☐ tej nazwy. Źródła: N. 34.
63. **Gwiazd, Trzech** (*zu den drei Sternen*) na ws.: Gdańska; założona w r. 1763 przez ☐ królewicką *zu den drei Kronen*; według innych danych założona w r. 1770 przez w. ☐ warszawską, symboliczna, zamknięta w r. 1776; członkowie jej zwrócili się do w. *Landesloge* w Berlinie o otwarciu nowej loży i otworzona została ☐ *zum Kranich*. Źródła: N. 34.
64. **Gwiazda Nadziei** na ws.: Kielc; 24 lutego r. 1820 grono wolnomularzy zamieszkałych w Kielcach, przeważnie członków loży krakowskiej *Przesąd Zwyciężony*, zwróciło się do W. Ws. z prośbą o pozwolenie otwarcia loży *Gwiazdy Nadziei*. Zgłoszenie podpisali: A. Walewski, A. Kossowicz, Jan Trzetrzewiński, Stanisław Niewiadomski, Antoni Zagórski, Wojciech Żarski i inni. Źródła: N. 16.
65. **Gwiazda Północna** (*der Nordstern*) na ws.: Warszawy; ścisłej obserw, pracowała pod przewodem Jana Ponińskiego, przyłączyła się do niej ☐ *pod Trzema Hełmami* pod młotkiem Kacpra Rogalińskiego (r. 1779). Źródła: N. 34.
66. **Gwiazda Wschodnia** na ws.: Warszawy; w. ☐ kapitułarna, otwarta 26 lutego r. 1810. Powstała z ☐ *Stanisława Augusta pod Gwiazdą Północną* na ws.: Warszawy. W. m. Stanisław Kostka Potocki starał się połączyć ją z ☐ kapitułarną *Braci Polaków Zjednoczonych*, co nastąpiło w kwietniu r. 1812. Połączone kapituły otrzymały nazwę *Braci Zjednoczonych pod Gwiazdą Wschodnią*. Źródła: N. 2.
67. **Halle der Beständigkeit** na ws.: Warszawy; otwarta w r. 1809, należała do W. W. N. P.; dawniej pracowała pod nazwą *zum goldnen Leuchter*; 20 września r. 1815 założyła ☐ *Świątynię Minerwy* w Warszawie, pracowała do kasaty w r. 1821. Źródła: N. 26, 27, 34.
68. **Halle der Beständigkeit** na ws.: Warszawy; adopcyjna. Źródła: N. 90.
69. **Harfe, zur goldnen** na ws.: Kwidzynia; założona 11 maja r. 1803 w zależności od w. ☐ *zu den drei Weltkugeln*. Źródła: N. 34.
70. **Hełmami, pod Trzema** na ws.: Krakowa; system ścisłej obserw, założona w r. 1778, jako namiestnicza loży warszawskiej tej samej nazwy. Źródła: N. 34, 90.
71. **Herkules w kolebce** (*Herkules w pieluchach, Herkules w kołybeli, Herkules w pielonkach*) na ws.: Mohylowa nad Dnieprem; założona w r. 1776 przez Szwarca za zezwoleniem Jełagina; po podróży Szwarca do Mitawy zreorganizowana według rytu ścisłej obserw; mistrzem katedry był A. Wieriwkin. Źródła: Pypin, Russkoje Masonstwo. Petrograd 1916.

72. **Herman pod Czarnym Żółwiem** (*Hermann zur schwarzen Schildkröte*) na ws.: Wieliczki; założona w r. 1777, w krótkim czasie przestała pracować. Źródła: N. 34.
73. **Hermes Trismegistus pod Ogniem Niebieskim** (*Hermes Trismegistus zum himmlischen Feuer*) na ws.: Inowrocławia; starsoszkocka, założona 25 listopada r. 1820. Źródła: N. 34.
74. **Hesperus** na ws.: Kalisza; założona 7 października r. 1793, wznowiona przez w. ☐ *Trzech Globów* 13 maja r. 1801. Źródła: N. 54
75. **Jan pod Gwiazdą Biegunową** na ws.: Warszawy; tak nazwana na cześć Jana Ponińskiego, instalowana 21 kwietnia r. 1780, francuska; pracowała pod kierunkiem Andrzeja Mokronowskiego i bar. Le Fort'a w domu Potockich na Nowem Mieście. Źródła: N. 90.
76. **Janus N. I** na ws.: Bydgoszczy; powstała 6 marca r. 1800 z zamkniętej ☐ *zu den drei Tauben* pod kierunkiem w. *Landesloge*; nie chciała ulec W. W. N. P., wobec czego 17 stycznia r. 1812 została zamknięta z rozporządzenia władz przez prefekta Bydgoszczy Gliszczyńskiego; pracowała po niemiecku. Źródła: N. 34.
77. **Janus N. 2** na ws.: Bydgoszczy; powstała 3 kwietnia r. 1816 pod kierunkiem w. ☐ *zu den drei Weltkugeln*; w r. 1927 pracowała. Źródła: N. 34, 94.
78. **Jarosław**, miała być w tem mieście założona loża około r. 1780 (listy Clemensa. B. O. Z.)
79. **Jedność** (*l'Union*) na ws.: Warszawy; założona 28 września r. 1769 przez w. ☐ *Cnotliwy Sarmata* dla prac w języku francuskim; w r. 1773 hr. Fryderyk-Alojzy Brühl wprowadził do niej ścisłą obserwę. Źródła: N. 34.
80. **Jedność** na ws.: Zamościa; założona 24 marca r. 1812, symboliczna, pracowała do kasaty w r. 1821. Źródła: N. 6.
81. **Jedność, Doskonała** na ws.: Wilna; założona 27 grudnia r. 1781 z prawem erygowania łóż symbolicznych na Litwie; wznowiła prace w r. 1810; w r. 1812 przykryła je; w końcu r. 1816 wskrzeszona jako w. ☐ prowincjonalna litewska staraniem braci Norwida, Sobieskiego, Hoffmana, Chodźki i prałata Dłuskiego. Od r. 1819 ☐ kapitularna szkocka, od r. 1820 kapituła wyższa; pracowała do kasaty w r. 1821. Źródła: N. 61, 90.
82. **Jedność, Prawdziwa** na ws.: pułku 1 go piechoty (Kalisz). W Bibliotece Zamoyskiej znajduje się kopja konstytucji tej loży z 1 października r. 1811, będącej pod młotkiem Tadeusza Piotrowskiego. Loża ta, jako regimentowa, nie miała mieć miejsca stałego pobytu, a pobyt jej czasowy naznaczony był tam, gdzie mistrz katedry Piotrowski najmniej z siedmiu członkami znajdować się będzie. Na dokumencie tym adnotacja: »wstrzymane zostało przez uchwałę Wielkiego Warsztatu«.

83. **Jedność, Prawdziwa** na ws.: Lublina; od r. 1819 □ kap. niższa, pracowała do kasaty w r. 1821. Źródła: N. 17, 18.
84. **Jedność Słowiańska** na ws.: Warszawy; powstała 26 lutego r. 1818 z □ *Bracia Zjednoczeni*, istniała do r. 1821. Źródła: N. 72.
85. **Johannes zum Felsen** na ws.: Kalisz; szkocka, założona 4 kwietnia r. 1802 przez w □ *zu den drei Weltkugeln*. Źródła: N. 90.
86. **Józef pod Orłem Cesarskim** (*Joseph zum kaiserlichen Adler*) na ws.: Lwowa; szkocka, założona w r. 1774, przyłączona do prefektury warszawskiej (1778); przestała pracować w r. 1780. Źródła: N. 34.
87. **Julius zur Eintracht** na ws.: Starogardu; powstała 29 maja r. 1805 z połączenia □□ *Augusta zur goldnen Krone* i *zum Schild* w zależności od w. □ *zu den drei Weltkugeln*. Źródła: N. 34.
88. **Jutrzenka** na ws.: Dubna; symboliczna, założona około r. 1818. Źródła: N. 34.
89. **Jutrzenka Bizantyńska** (*die Morgenröthe zu Byzanz*) na ws.: Konstantynopola; założona w r. 1784 przez br. Mikosza i Müllera między emigracją polską, pracowała w języku francuskim, należała do W. W. N. P. Źródła: N. 34, 90.
90. **Jutrzenka Wschodząca** na ws.: Radomia; świętojańska, założona 31 marca r. 1812, należała do W. W. N. P., wskrzeszona w r. 1814; pierwszym mistrzem katedry był Kruszewski. Źródła: N. 53.
91. **Karola pod Trzema Hełmami** (*Karl zu den 3 Helmen*) na ws.: Warszawy; założona 29 stycznia r. 1774 przez Fryderyka Alojzego hr. Brühla, łoża ścisłej obserwacji, pracowała w języku niemieckim. Członkiem tej łoży od r. 1777 był w stopniu br. różanego krzyża król Stanisław August pod nazwą *Eques Salsinatus* i *Salsinatus Magnus*. Zamknięta w r. 1779. Źródła: N. 34, 90.
92. **Katarzyny pod Gwiazdą Północną** na ws.: Warszawy; nazwana tak na cześć cesarzowej Katarzyny II, założona 20 grudnia r. 1778, łoża szkocka matka dla całej Polski, należała do W. W. N. P., pracowała w języku francuskim. Przy łoży tej była kapituła większa, czuwająca nad zachowaniem rytuału i doktryny wolnomularskiej we wszystkich łożach, w składzie w r. 1785: August Ott prezes; członkowie: Genty, Aleksander Szembek, Bouquet, Morawski, Stockman, Aubert, Le Fort, Woyna, Pütz, sekretarz Le Jay. Istniała federacja czterech łoż: *Katarzyny pod Gwiazdą Północną*, *Tarczy Północnej*, *Bogini Eleusis* i *Świątyni Izis*, wszystkie na ws.: Warszawy. W dziesięć lat po założeniu, podczas Sejmu Czteroletniego zastąpiono nazwę *Katarzyny pod Gwiazdą Północną* nazwą *Stanisława Augusta pod Gwiazdą Północną*, po rozbiórce kraju zmieniono na *Gwiazdę Wschodnią*, a w r. 1818 powrócono do nazwy pierwotnej *Pod Gwiazdą Północną*. Źródła: N. 34, 90.

93. **Kazimierz Wielki** na ws.: Warszawy; instalowana 11 maja r. 1816 przez członków ☐ *Świątyni Izis* na ws.: Warszawy. Źródła: N. 59.
94. **Kosmopolita, Cnotliwy** na ws.: Miskolcz (Węgry); założona w r. 1781 przez polską lożę *Cnotliwy Wędrowiec* w Preszowie. Źródła: N. 34.
95. **Kościół Mądrości** (*Temple de la Sagesse, zum Tempel der Weisheit*) na ws.: Wilna; powstała 17 listopada r. 1780 z rozdziału ☐ *Dobrego Pasterza*, pracowała w języku niemieckim pod młotkiem Dominika Przeddzieckiego starosty mińskiego, później podkanclerzego litewskiego. Źródła: N. 90.
96. **Kranich, zum** na ws.: Gdańska; symboliczna, założona 24 października r. 1776 przez w. ☐ *Krajową* w Berlinie; składała się z członków zamkniętej ☐ *Trzech Gwiazd*, założonej w r. 1770 przez w. ☐ Warszawską; zamknięta 30 maja r. 1786. Źródła: N. 34
97. **Kreuz, zum roten** na ws.: Gdańska. Źródła: N. 34.
98. **Krone, zur goldnen** na ws.: Starogardu; do r. 1774 nazywała się *Augusta zur goldnen Krone*. Zinnendorf zamknął ☐ wskutek złego prowadzenia się braci i nieposłuszeństwa; wówczas członkowie zwrócili się do w. ☐ *zu den drei Weltkugeln* i otrzymali 13 stycznia r. 1774 dyplom na otwarcie ☐ *zur goldnen Krone*. Źródła: N. 34.
99. **Kronen, zu den drei** na ws.: Insterburga; powstała z ☐ *Orzeł Pruski*, założona przez ☐ *zu den drei Kronen* w Królewcu; w r. 1799 poddała się w. ☐ *zu den drei Weltkugeln* i poczęła pracować pod dawną nazwą *Orzeł Pruski*. Źródła: N. 34.
100. **Kronen, zu den drei** na ws.: Malborga; od r. 1770 podlegała ☐ królewieckiej tej samej nazwy; od 8 maja r. 1776 niezależna. Źródła: N. 34
101. **Krzak Gorejący** na ws.: Koszyc (Węgry); założona w r. 1776 przez ☐ *Cnotliwy Wędrowiec* w Preszowie. Źródła: N. 34
102. **Krzyż Rycerski** (*zum Ritterkreuz*) na ws.: Bydgoszczy; 31 stycznia r. 1812 ☐ *Fanus* przystąpiła do W. Ws. Polskiego i zmieniła swą nazwę na *Krzyż Rycerski*; pracowała naprzemian po polsku i po niemiecku, i dlatego byli polscy i niemieccy urzędnicy; z początku jednak prace prowadzone były tylko po niemiecku; z powodu wypadków wojennych i epidemij, panujących w mieście, lożę zamknięto 30 listopada r. 1813; 3 kwietnia r. 1816 poczęła pracować pod nazwą *Fanus* w zależności od w. ☐ *Trzech Globów*. Źródła: N. 34.
103. **Krzyża, Kapituła Różanego i Złotego** na ws.: Warszawy; w r. 1769 pracowała przy ☐ *Cnotliwy Sarmata* i nadawała wszystkie stopnie do XXI-go; 9 braci składało najwyższą władzę dogmatyczną. Źródła: N. 90.
104. **Kubus, zum bekränzten** na ws.: Gniezna; założona 1 stycznia r. 1804 przez w. ☐ *Trzech Globów*; w początku r. 1811 poddała się W. W. N. P.; 20 lipca r. 1815 poczęła pracować znów po niemiecku. Źródła: N. 34.
105. **Leier, zur goldnen** na ws.: Kwidzynia; symboliczna, założona przez

- grosse Landesloge* 21 marca r. 1777; przestała pracować około r. 1788. Źródła: N. 34.
106. **Leopoldine zur Abendsonne** na ws.: Płocka; założona 4 października r. 1804 przez w. ☐ *Royal York*; więcej wiadomości niema. Źródła: N. 34.
107. **Leuchter, zum goldnen** (*Żłoty Lichtarz*) na ws.: Warszawy; założona 6 kwietnia r. 1797 przez *grosse Landesloge* w Berlinie; 21 stycznia r. 1805 poczęła pracować i po polsku, i rozdzieliła się na dwie loże, polską i niemiecką; pierwszym mistrzem katedry był oficer niemiecki de Baudemer; 30 września r. 1808 zmuszona była zawiesić prace na czas nieokreślony; w r. 1809 poczęła znów pracować pod władzą W. W. N. P. pod nazwą *die Halle der Beständigkeit* i 22 maja r. 1810 była formalnie otworzoną. Źródła: N. 34, 41.
108. **Leuchter, zum silbernen** na ws.: Gdańska; otworzona przez ☐ królewską *zu den drei Kronen* 26 sierpnia r. 1763. Źródła: N. 34.
109. **Licht im Osten, zum** na ws.: Inowrocławia. Źródła: N. 34.
110. **Liebe und Treue, zur** na ws.: Inowrocławia; założona 1 kwietnia r. 1820 przez w. ☐ *zu den drei Weltkugeln*; zamknięta 9 stycznia r. 1834. Źródła: N. 34.
111. **Liebe und Treue, zur** na ws.: Poznania; staroszkocka, założona przez ☐ *zu den drei Weltkugeln* 13 września r. 1820. Źródła: N. 34.
112. **Litwin, Gorliwy** (*Lithuanien zélé*) na ws.: Wilna; założona przez w. ☐ *Katarzynę pod Gwiazdą Połnocną* 15 grudnia r. 1780, świętojańska, pracowała w języku polskim, należała do W. W. N. P., zamknęła prace w r. 1812; wskrzeszona w r. 1816 staraniem braci Norwida, Chodźki, prałata Dłuskiego i in. Po wskrzeszeniu pierwszym mistrzem katedry był biskup sufr. Puzyna, I doz. prałat archidiakon wileński Dłuski; pracowała do kasaty w r. 1821. Źródła: N. 83, 90.
113. **Litwin Reformacyjny, Gorliwy** na ws.: Wilna; zawiązana 6 kwietnia r. 1818 przez grono profesorów Akademii Wileńskiej którzy wystąpili z ☐ *Gorliwy Litwin*, u Leona Borowskiego w gmachu Uniwersytetu pod młotkiem Mianowskiego. Łoża ta w końcu r. 1818 po śmierci br. Szymkiewicza, wskutek braku lokalu, zamknęła swe prace. Źródła: N. 90.
114. **»Loge Volante«** na ws.: Malborka; regimentowa, założona z pozwolenia w. ☐ Petersburskiej w r. 1760 przez oficerów rosyjskich podczas zimowych leży. Źródła: N. 34.
115. **Louise zur Unsterblichkeit** na ws.: Międzyrzecz; założona 5 marca r. 1818 przez w. ☐ *zu den drei Weltkugeln*, instalowana 7 lipca tegoż roku. W r. 1907 jeszcze pracowała. Źródła: N. 34.
116. **Löwen, zum gekrönten** na ws.: Gdańska; szkocka, założona 9 lutego r. 1802 przez w. ☐ *zu den drei Weltkugeln*, pracowała po niemiecku. Źródła: N. 34.

117. **Löwen, zum goldnen** na ws.: Kwidzyna; staroszkocka, przestała pracować około r. 1788. Źródła: N. 34.
118. **Löwen, zum roten** na ws.: Słupska; symboliczna, założona w r. 1775 przez *grosse Landcsloge* w Berlinie. Źródła: N. 34.
119. **Ludwig zum roten Löwen** na ws.: Starogardu; staroszkocka, w zależności od ☐ *Fulius zur Eintracht*; założona 2 grudnia r. 1780. Źródła: N. 34.
120. **Ludzkości** na ws.: Płocka; staroszkocka, otwarta 4 października r. 1804, pod przewodnictwem W. W. N. P. i w. kapituły matki ☐ *Szczere Połączenie* na ws.: Płocka, pracowała do kasaty w r. 1821. Źródła: N. 76a.
121. **Lwem, pod Śpiącym** na ws.: Preszowa; założona przez ☐ *Doskonały Wędrowiec*; pracowała od r. 1784 do r. 1794. Źródła: N. 34.
122. **Mars** na ws.: Połonnego; założona przez w. ☐ *Katarzynę pod Gwiazdą Północną*, zatwierdzona w r. 1784 przez W. Ws. P., była przy pułku gwardji ks. Kalixta Ponińskiego. Źródła: N. 34.
123. **Mars** na ws.: Sadogóry; wojskowa, egzystowała około r. 1774. Źródła: N. 93.
124. **Milczenie, Doskonałe** na ws.: Pułtuską; symboliczna, założona 21 lutego r. 1819. N. na W. W. 33; członków czynnych 78, honorowych 13, pracowała do kasaty w r. 1821. Źródła: N. 34, 95.
125. **Milczenie, Ściśle** na ws.: Płocka; symboliczna, założona 7 września r. 1816, pracowała do kasaty w r. 1821. Źródła: N. 78a.
126. **Miłość Braterska** (*Tempel der Brüderliebe*) na ws.: Krotoszyna; założona w r. 1823 przez w. ☐ *zu den drei Weltkugeln*, pracowała po polsku i niemiecku, mistrzem katedry obrany był ks. Thurn und Taxis; 24 stycznia r. 1826 zmieniła nazwę na *Tempel zur Pflichttreue* i pracowała po polsku i po niemiecku. Źródła: N. 34.
127. **Minerwa** na ws.: Kremienczuga; założona 3 sierpnia r. 1785, przedtem znajdowała się w Polsce (Niemirów?), poczem po wyjściu wojsk rosyjskich pracowała w Kremienczugu. Źródła: Pypin, Russkoje Masonstwo. Petrograd 1916.
128. **Minerwa** na ws.: Sadogóry; 22 października r. 1774 łoża *Urania* dostała pismo od tej ☐ podpisane przez mistrza katedry de Gartenberg. Źródła: Pypin, Russkoje Masonstwo. Petrograd 1916.
129. **Minerwa** na ws.: Zwiahelu; założona około r. 1784, pracowała w języku polskim, należała do W. W. N. P.; od r. 1788 niema o niej wiadomości. Źródła: N. 90
130. **»Mniszchowska«** na ws.: Dukli; założona w r. 1755 przez marszałka w. kor. Mniszcha, gen. Le Fort'a, hr. Augusta Moszyńskiego, ks. Andrzeja Ogińskiego, hr. Wielhorskiego i dwóch Potockich; staroszkocka. Źródła: N. 34.
131. **»Mniszchowska«** na ws.: Krakowa; pierwsza w Krakowie, założona w po-

- łowie wieku XVIII-go, zapewne przeniesiona z Dukli przez Mniszcha. Źródła: N. 34.
132. **»Mniszchowska«** na ws.: Wiśniowca; staroszkocka, założona w r. 1742 przez hr. Mniszcha, wraz z Andrzejem Mokronowskim i Konstantym Jabłonowskim. Źródła: N. 34.
133. **Mohylów** nad Dnieprem; w latach 1778—1779 pracowała w tem mieście loża o nieznaney nazwie pod młotkiem W. Polianskawo. Źródła: Pypin, Russkoje Masonstwo. Petrograd 1916.
134. **Mopsów**, loże kobiece, były w Polsce za Augusta III. Źródła: N. 34.
135. **Morgenröte des höheren Lichts, zur** na ws.: Słupska; założona 29 września r. 1816, w r. 1907 liczyła 115 członków, lokal ☐ Blumenstrasse 24. Źródła: N. 34.
136. **Morgenstern, zum Aufgehenden** na ws.: Łomży; założona 24 czerwca r. 1811 przez w. ☐ *zu den drei Weltkugeln*, podlegała prow. ☐ płockiej, następnie poddała się W. W. N. P. i otrzymała nazwę *Wschodzące Słońce*. Źródła: N. 34.
137. **Nadzieja** (*zur Hoffnung*) na ws.: Sambora; założona w zimie r. 1777/78 przez lożę w Pradze; w r. 1779 przestała pracować. Źródła: N. 34.
138. **Nieśmiertelność** (*Unsterblichkeit, Immortalité*) na ws.: cesarsko-rosyjskiej armji (Kijów, Niemirów); regimentowa, założona w r. 1784, pracowała w języku niemieckim, należała do W. W. N. P., od r. 1788 niema o niej wiadomości. Źródła: N. 34.
139. **Niveaux, aux trois** (*Trzech Pionów, zu den drei Bleiwagen*), pierwsza ☐ w Gdańsku, założona 9 maja r. 1756 przez w. ☐ *zu den drei Weltkugeln*, zaczęła pracować w r. 1760, przestała w r. 1769; 11 lipca r. 1777 otrzymała nazwę *Eugenia zum gekrönten Löwen* i poddała się w. ☐ królewieckiej *zu den drei Kronen*, a 26 marca r. 1799 poddała się w ☐ *zu den drei Weltkugeln*. Źródła: N. 34.
140. **Obywatele Świata, Cnotliwi** (*zu den tugendhaften Weltbürgern*), na ws.: St. Phillipen (Bukowina). W kolonji niemieckiej St. Phillipen, gdy kraj ten należał do Mołdawji, założona była ta loża przez wielką lożę warszawską. W r. 1782 była czasowo, a od r. 1787 ostatecznie, prowincjonalną lożą Siedmiogrodu. Na skutek rozporządzenia władz wolnomularskich została zamknięta. Źródła: N. 34.
141. **Ogród Edenu** (*Garten Eden*) na ws.: Poznania; adopcyjna przy ☐ *Francuzi i Polacy Zjednoczeni*, założona przez tę ostatnią 8 listopada r. 1810. Źródła: N. 34.
142. **Orłów, Trzech Białych** na ws.: Białegostoku; powstała 20 września r. 1747. Źródła: N. 34.
143. **Orłów Białych, Trzech** na ws.: Lwowa; założona w r. 1770 przez warszawską w. ☐ *Cnotliwy Sarmata*, ściślej obserwy od r. 1774; przeszła następnie pod zależność od wschodu praskiego i w r. 1782 prze-

stała pracować; w tym samym roku z jej członków powstała ☐ *Szczera Przyjaźń*. Źródła: N. 34.

144. **Orzeł Biały** (*l'Aigle Blanc*) na ws.: Petersburga; otworzona 24 czerwca r. 1818, pracowała w języku polskim według systemu W. Ws. P. w zależności od w. ☐ *Astrei* na tymże wschodzie; mistrzowie katedry hr. Adam Rzewuski (1818—19), malarz Józef Oleszkiewicz (1820—21) Źródła: N. 71a.
145. **Orzeł Biały** (*zum weissen Adler*) na ws.: Poznania; rok założenia niezany; w r. 1783 już pracowała; należała do W. W. N. P., pracowała po polsku, w r. 1794 przestała pracować. Źródła: N. 34, 91.
146. **Orzeł Biały Przywrócony** na ws.: Siedlec; otworzona 9 sierpnia r. 1815, pracowała do kasaty w r. 1821. Źródła: N. 10.
147. **Orzeł Pruski** (*zum preussischen Adler*) na ws.: Insterburga; w r. 1781 starała się otrzymać od ☐ królewskiej dyplom; gdy to okazało się bezskuteczne, *Regierungsrat* Glawe zwrócił się do w. ☐ *Katarzyny pod Gwiazdą Północną* i otrzymał dyplom 22 grudnia r. 1784; mistrzem katedry był hr. Henckel v. Donnersmark; następnie zerwała z Warszawą i 1 września r. 1785 dostała dyplom od ☐ królewskiej *zu den drei Kronen*, a 6 maja r. 1799 stała się zależną od w. ☐ *zu den drei Weltkugeln*. Źródła: N. 34.
148. **Orzeł Pruski** (*zum preussischen Adler*) na ws.: Insterburga; starszokocka, założona 26 kwietnia r. 1801, otworzona 13 marca r. 1803. Źródła: N. 34.
149. **Orzeł Słowiański** na ws.: Wilna; założona w lipcu r. 1819. Źródła: N. 10, 90.
150. **Osiris pod Gwiazdą Płomieniejącą** (*Osiris à l'Etoile Flamboyante*) na ws.: Kamieńca Podolskiego; założona 26 grudnia r. 1818 przez w. ☐ petersburską *Astreg*; pracowała po polsku, francusku i rosyjsku; mistrz katedry Fr. Damer (1820—21). Źródła: N. 69a.
151. **Oswobodzenie, Szczęśliwe** (*l'heureuse Délivrance, die glückliche Befreiung*) na ws.: Grodna; otworzona w r. 1781 przez w. ☐ prow. *Doskonała Jedność*, pracowała w języku francuskim, należała do W. W. N. P. Mistrzem katedry był Ludwik Gutakowski, a po nim radca królewski Jakób Becu. Źródła: N. 90.
152. **Oswobodzenie, Szczęśliwe** (*die glückliche Befreiung*) na ws.: Nieświeża; założona 30 lipca r. 1784, otworzona 4 września r. 1810, pracowała do kasaty w r. 1821. Źródła: N. 66.
153. **Palemon** na ws.: Rosień; otworzona 3 października r. 1817. Egzystowała w r. 1820. Źródła: N. 5.
154. **Pallas** na ws.: Konina; otworzona 6 lutego r. 1818, pracowała do kasaty w r. 1821. Źródła: N. 15, 25.
155. **Pasterz, Dobry** (*Bon Pasteur*) na ws.: Warszawy; założona w r. 1750 przez pułkownika wojsk polskich Jana-Łukasza de Thoux de Salverte,

który nadawał stopnie wyższe i rządził nią samowład poczęła się zwać *grande souveraine loge*; w r. 1780 li pracowała do 19 lipca r. 1793. Źródła: N. 34, 90.

156. **Pasterz, Dobry** (*Bon Pasteur*), na ws.: Warszawy; adopc do 19 lipca r. 1793. Źródła: N. 90.

157. **Pasterz, Dobry** (*Bon Pasteur*) na ws.: Wilna; komandorja *Rycerzy Ś-go Karola*, założona w Wilnie w r. 1773, zamieniła się w r. 1778 na □ *Dobry Pasterz*, która zależała od w. □ *Katarzyny pod Gwiazdą Północną* i akt przyłączenia nosi datę 27 lipca r. 1779; w r. 1780 rozdzieliła się na trzy □□: *Dobry Pasterz* (francuska, mistrzem kat. był pułk. Goddin), *Gorliwy Litwin* (polska pod młotkiem Zyniewa) i *Kościół Mądrości* (niemiecka, mistrzem kat. był Dominik Przezdziecki); od r. 1788 □ ta nie daje oznaki życia. Źródła: N. 90.

158. **Pasterz, Dobry** (*zum guten Hirten*) na ws.: Wilna; założona 8 lutego r. 1817, według spisu W. W. P. N. 5, pracowała do kasaty w r. 1821. Źródła: N. 84.

159. **Patryjotyzm Prawdziwy** na ws.: Tulczyna; 19 grudnia r. 1786 zwróciła się do W. W. N. P. prosząc o dyplom; oświadczone jej aby zwróciła się najpierw do swej □ prowincjonalnej. Źródła: N. 34.

160. **Phönix zur runden Tafel** na ws.: Lwowa; pracowała po niemiecku; w poczet członków w r. 1783 przyjęty został słynny Fessler. Źródła: N. 34.

161. **Piast Trzech Słupów Sarmackich** (*Piast zu den drei Sarmatischen Säulen*) na ws.: Poznania; założona w r. 1812 przez radcę Wernicke'go w zależności od w. □ *zu den drei Weltkugeln*; 24 kwietnia r. 1820 złąła się z polską □ *Stałość*; 29 maja r. 1820 otrzymała nową nazwę □ *zum Tempel der Eintracht*. Źródła: N. 34.

162. **Pielgrzymi Cnotliwi** (*die tugendhaften Pilgrime*) na ws.: Gyarmath (Węgry); założona w r. 1783 przez lożę *Cnotliwi Przyjaciele Ludzkości*, która była założona przez lożę *Cnotliwy Wędrowiec* na ws.: Preszowa. Źródła: N. 34.

163. **Pierścień, Złoty** na ws.: Białegostoku; przestała istnieć 27 lipca r. 1770. Źródła: N. 34.

164. **Pierścień, Złoty** (*de l'Anneau d'Or*) na ws.: Białegostoku; powstała 27 lipca r. 1818, w zależności od w. □ *Astrei* na ws.: Petersburga. Źródła: N. 34.

165. **Pięć Doskonałych Narodów Połączonych** (*die Fünf Vollkommenen Vereinigten Nationen*) na ws.: Warszawy; kapituła wyższych stopni, założona 1 stycznia r. 1767 przez hr. Fryd. Alojzego Brühla przy □ *Cnotliwy Sarmata*. Źródła: N. 34.

166. **Pięciu Starszych**; szkocka, dodana w r. 1767 przez Fr. Brühla do □ *Cnotliwy Sarmata*. Źródła: N. 90.

167. **Piramiden, zu den drei** na ws.: Gdańska; założona 5 grudnia r. 1763

- przez w. ☐ *zu den drei Weltkugeln*; rok ten jest pamiętny z powodu prześladowania wolnomularzy w Gdańsku; w r. 1770 już nie istniała. Źródła: N. 34.
168. **Pochodnia Północna** na ws.: Mińska; założona przez W. W. N. P. 5 czerwca r. 1816, instalowana 18 października r. 1816; pracowała do kasaty w r. 1821. Źródła: N. 64.
169. **Polak Dobroczynny** na ws.: Dubna; otrzymała dyplom od W. W. N. P. z d. 28 czerwca r. 1786; w r. 1787 miała 47 członków. Źródła: N. 90
170. **Polak Dobroczynny** na ws.: Ostroga; symboliczna; w r. 1821 pełnomocnikiem jej przy ☐ prow. wołyńskiej *Doskonała Tajemnica* na ws.: Dubna był Kalikst Peretiatkiewicz. Źródła: N. 82.
171. **Połączenie, Szczerze** na ws.: Płocka; założona 24 lipca r. 1811, ☐ prowincjonalna płocka, podlegały jej dwie ☐ gdańskie, 2 ☐ płockie, ☐ *Wschodzące Słońce* w Łomży i ☐ *Prawdziwe Braterstwo* w Łęczycy; w poczcie W. W. N. P. na rok 1820 oznaczona jako ☐ kapitularna wyższa, mająca miejsce drugie; dawniej drugą była także pomiędzy lożami prowincjonalnymi i kapitularnymi. Pracowała do kasaty w r. 1821. Źródła: N. 74.
172. **Poznańska**, bez nazwy; powstała w r. 1780; pracowała według rytu ścisłej obserwacji; w r. 1782 jeszcze istniała. Źródła: N. 34.
173. **Przesąd Zwyciężony** (*zur überwundenen Vorurteil*) na ws.: Krakowa; założona 9 marca r. 1786 i zatwierdzona 13 grudnia r. 1786 przez W. W. N. P., 1 marca r. 1810 wskrzeszona, pracowała do r. 1822 i pod koniec istnienia miała 385 członków. Źródła: N. 34.
174. **Przyjaciele Ludzkości** (*die Freunde der Menschheit*) na ws.: Grodna; otworzona 20 maja r. 1817; mistrzem katedry był Kalikst Mierzejewski. Źródła: N. 80.
175. **Przyjaciele Ludzkości, Cnotliwi** (*die tugendhatten Menschenfreunde*) na ws.: Schemnitz (Węgry); założona w r. 1774 przez lożę *Cnotliwy Wędrawiec* na ws.: Preszowa. Źródła: N. 34.
176. **Przyjaciół Doświadczonych** (*l'ordre des amis à l'épreuve*) na ws.: Warszawy; zakon założony 30 kwietnia r. 1774, w r. następnym zamienił się w *Rycerzy Ś-go Karola Przyjaciół doświadczonych*. Źródła: N. 34.
177. **Przyjaźń** na ws.: Białegostoku; założona w r. 1770 przez w. ☐ warszawską *Cnotliwy Sarmata*, zamiast dawnej ☐ *Złoty Piersień*, staraniem br. Riancour. Źródła: N. 34.
178. **Przyjaźń, Szczerza** (*l'Amitié Sincère, zur aufrichtigen Freundschaft*) na ws.: Lwowa; założona w r. 1782, powstała z ☐ *Trzech Orłów Białych*; pracowała po polsku i francusku; 22 czerwca r. 1784 zatwierdzona przez W. W. N. P.; 26 stycznia r. 1788 wykreślona przez W. W. N. P. z liczby podległych mu ☐ wskutek edyktu cesarza Józefa. Źródła: N. 12. 34, 90.
179. **Przyjaźń, Szczerza** (*l'Amitié Sincère*) na ws.: Lwowa; adopcyjna, 'zało-

- żona przez ☐ *Szczera Przyjaźń*; pracowała jeszcze w r. 1788. Źródła: N. 34.
180. **Réunion, de la parfaite** na ws.: Torunia (1810—1820). Dyplom na stopień 3 z d. 26. VI. 5812 wydany przez tę lożę Franciszkowi Heydenreichowi znajduje się w Muzeum im. Czapskich w Krakowie. Na dyplomie podpisy: m. kat. A. Reinszmit, nam. J. Schütz, II doz. Sztyler, m. skarbu Hoffman, m. obrz. Jagielski, sekr. Dąbrowski. Źródła: N. 10.
181. **Ring, zum goldnen** na ws.: Białegostoku; założona 27 października r. 1804 przez *grosse Landesloge* w Berlinie za pośrednictwem pruskiego generała-lejtnanta L' Estocq'a; w r. 1807 przestała pracować. Źródła: N. 34.
182. **Ritterkreuz, zum** na ws.: Bydgoszczy; powstała 27 lutego r. 1812, przestała istnieć 30 listopada r. 1813. Źródła: N. 34.
183. **Ritterkreuz, zum** na ws.: Inowrocławia; symboliczna, założona 1 czerwca r. 1820 przez w. ☐ *zu den drei Weltkugeln* w Berlinie, przestała pracować 9 stycznia r. 1834. Źródła: N. 34.
184. **Rosen, zu den drei**, na ws.: Bydgoszczy; w r. 1784 próbowano ją założyć w zależności od w. ☐ *zu den drei Weltkugeln*, próby jednak nie doprowadziły do rezultatu. Źródła: N. 34.
185. **Rosen, zu den drei weissen** na ws.: Lwowa; założona 1 stycznia r. 1778 przez znanego wiedeńskiego różokrzyżowca Beduzzi, system ☐ teoretyczno-salomonowy, w r. 1782 jeszcze pracowała. Źródła: N. 34.
186. **Rosyjska I ☐ wojskowa** na ws.: Malboga; założona w r. 1760 przez oficerów armii rosyjskiej, przebywającej na leżach zimowych; założona za zgodą ☐ petersburskiej. Źródła: N. 34.
187. **Rosyjska II ☐ wojskowa** na ws.: Malboga; założona w r. 1760 przez oficerów armii rosyjskiej, przebywającej na leżach zimowych; założona za zgodą ☐ petersburskiej. Źródła: N. 34.
188. **Równość, Doskonała** na ws.: Lwowa; założona przez Francuzów w pierwszych dniach r. 1779; otrzymała potwierdzenie od w. ws. Francji. W r. 1785 starała się założyć lożę prowincjonalną. Źródła: N. 34.
189. **Rycerze Gwiazdy** na ws.: Warszawy; od r. 1819 ☐ kap. szkocka, pracowała do kasaty w r. 1821. Źródła: N. 21, 60.
190. **Rycerze Ś-go Karola** (*Chevaliers de St. Charles*) na ws.: Warszawy; tak nazwał się w r. 1775 dawny zakon *Przyjaciół Doświadczonej*. Członkami założycielami byli: Józef Hylzeń wojewoda mściłowski, Karol Armand de Heyking konfederat barski, później szambelan królewski, Jerzy Wielhorski starosta kamieniecki i szambelan, de Thoux pułkownik polski, Jan Dłuski starosta łukowski, ks. Mikołaj Radziwiłł, Eljasz Aloy, generał Józef Zajączek, Andrzej Mokronowski i Andrzej Ogiński marszałkowie sejmu r. 1776. Źródła: N. 34, 90.
191. **Rycerze Ś-go Karola** (*les Chevaliers de St. Charles*) na ws.: Wilna;

komandorja założona 18 listopada r. 1776 i istniała do r. 1778. Źródła: N. 90.

192. **Samariter, zum** na ws.: Warszawy; powstała zamiast ☐ *Friedrich Wilhelm zur Säule*; zamknięta w r. 1810, pracowała po niemiecku. Źródła: N. 45.
193. **Sarmata, Cnotliwy** na ws.: Dukli; szkocka. Źródła: N. 34.
194. **Sarmata, Cnotliwy** (*au vertueux Sarmate, der tugendhafte Sarmate*) na ws.: Warszawy; Fryderyk-Alojzy Brühl, zamknąwszy lożę *Trzech Braci*, otworzył tę lożę 11 stycznia r. 1767, jako staroszkocką. 24 kwietnia r. 1769 loża ta została ogłoszona wielką; August Moszyński został jej wielkim mistrzem, a Jan-Łukasz Thoux de Salverte namiestnikiem. Pracowała w polskim i niemieckim językach w stopniach symbolicznych i szkockich. Źródła: N. 34.
195. **Sarmate, au vertueux** na ws.: Malboga. W r. 1772 miejscowy burmistrz John przywiózł z Warszawy dyplom od wielkiej loży warszawskiej *Cnotliwy Sarmata* na otwarcie loży, mającej pracować po francusku. Loża ta była lożą-córką i nosiła nazwę swej loży-matki. Po rozbiore Polski loża zmuszona była przerwać łączność z lożą-matką i w r. 1773 została zależną od ☐ *zu den drei Kronen* na ws.: Królewca. Źródła: N. 34.
196. **Säule auf Tabor** na ws.: Bydgoszczy. Źródła: N. 34.
197. **Säulen, zu den drei** na ws.: Gdańska. Źródła: N. 34.
198. **Schild, zum** na ws.: Starogardu; założona przez *grosse Landesloge* 5 października r. 1777. Źródła: N. 34.
199. **Sechseck, zum gekrönten** na ws.: Gniezna; 5 listopada r. 1811 na zebranie łóż posłany był przedstawiciel tej loży; więcej danych niema. Źródła: N. 34.
200. **Sechseck, zum goldnen** na ws.: Zaleszczyk; założona 24 czerwca r. 1771 przez w. ☐ polską. Źródła: N. 34.
201. **Serc, Trzech** na ws.: Białegostoku; założona około r. 1750 przez w. ☐ petersburską. Źródła: N. 34.
202. **Silberfels, zum** na ws.: Tarnowic; symboliczna, założona 27 lutego r. 1813 przez *grosse Landesloge*; w r. 1907 pracowała we własnym domu przy Schützenstrasse. Źródła: N. 34, 94.
203. **Silence Parfaite** (*Doskonałe Milczenie*) na ws.: Warszawy; założona w końcu r. 1776 przez kupca Jana Mioche; według innych danych założona przez duchownego katolickiego księdza Carossi, pracowała w języku francuskim; 15 listopada r. 1778 otrzymała dyplom od W. W. Francji; w r. 1781 została podniesiona przez wschód francuski do godności wielkiej ☐ matki systemu francuskiego i próbowała przeszkodzić połączeniu się łóż polskich. Po powstaniu W. W. N. P. złąła się z ☐ *Tarczą Północną* na ws.: Warszawy i korespondencję swą z w. ws. Francji złożyła do archiwum W. W. N. P. Źródła: N. 34.

- 204. Słowianie Zjednoczeni** (*vereinte Slawen*) na ws.: Kijowa; założona 12 marca r. 1818 przez w. □ petersburską *Astreg*; najpierw pracowała według systemu W. W. N. P., a później według szkockiego po francusku, polsku i rosyjsku; mistrz katedry Wal. Rościszewski (1818—19), Fr. Charliński (1819—20). Źródła: N. 34.
- 205. Słońce, Wschodzące** na ws.: Łomży; świętojańska, założona 11 stycznia r. 1812 przez W. W. N. P., podlegała prowincjonalnej □ plockiej i pracowała do kasaty w r. 1821. Źródła: N. 79a.
- 206. Socrates zu den drei Flammen**, na ws.: Kalisza; niemiecka, założona 27 sierpnia r. 1795 przez w. □ *Royal York* w Berlinie i wkrótce przestała pracować. Źródła: N. 34.
- 207. Sonne an der Ostsee, zur strahlenden** na ws.: Słupska; szkocka, założona 12 września r. 1775 przez *grosse Landesloge*. Źródła: N. 34.
- 208. Stałość** (*Standhaftigkeit*) na ws.: Poznań; powstała z dawnej □ *Francuzi i Polacy Zjednoczeni*; 9 grudnia r. 1815 uznana przez w. □ *zu den drei Weltkugeln*, polska; 24 kwietnia r. 1820 połączyła się z □ niemiecką *Piast Trzech Słupów Sarmackich* i 29 maja r. 1820 otrzymała nową nazwę *zum Tempel der Eintracht* (*Świątynia Jedności*). Źródła: N. 34.
- 209. Stałość Doświadczona** na ws.: Kalisza; kapituła niższa (r. 1818). Źródła: N. 25.
- 210. Stałość Ukoronowana** na ws.: Warszawy; założona 9 sierpnia r. 1815 przez w. □ *Royal York*. Źródła: N. 34.
- 211. Stałość Uwieńczona** (*la Constance Couronnée, zur gekrönten Beständigkeit*) na ws.: Poznań; założona z polecenia w. □ polskiej w r. 1780 przez Ignacego Działyńskiego, loża prowincjonalna, pracowała w języku polskim; w r. 1781 nadano jej prawa odbywania kapituły w stopniu 4-tym i erygowania łóż symbolicznych w całej Wielkopolsce. Istniała do r. 1794. Źródła: N. 34.
- 212. Stałość Uwieńczona** (*la Constance Couronnée, zur gekrönten Beständigkeit*) na ws.: Poznań, adopcyjna; zezwolenie W. W. N. P. na otwarcie otrzymane było 11 maja r. 1785. Źródła: N. 34.
- 213. Stałość Uwieńczona** na ws.: Wschowy; w r. 1783 była próba otwarcia jej drogą oddzielenia się od □ poznańskiej. Źródła: N. 90, 91.
- 214. Stałość Uwieńczona** na ws.: Wilna; na mocy dyplomu z d. 22 grudnia r. 1817, wydanego przez kap. najw., otrzymała prawo pracowania w 6 i 7 stopniach (dyplom w zbiorach St. Małachowskiego); w maju r. 1820 jeszcze pracowała. Źródła: 34.
- 215. Standarten, zu den drei** na ws.: Lwowa; założona 26 kwietnia r. 1774. Źródła: N. 34.
- 216. Stanisława-Augusta pod Gwiazdą Północną** na ws.: Warszawy; otworzona 8 maja r. 1788 i nazwana tak na cześć króla wzamian dawnej

nazwy *Katarzyny pod Gwiazdą Północną*. Łoża-matka zamknięta w r. 1792. Prace jej były w ścisłym związku z akcją polityczną sejmu 4-letniego. Źródła: N. 34.

217. **Stück, zum goldnen** na ws.: Zaleszczyk; wojskowa, założona 24 czerwca r. 1777; w r. 1778 przestała pracować. Źródła: N. 34.
218. **Świątynia Izis** na ws.: Warszawy; otworzona 1 kwietnia r. 1780 pod sterem Jana Potockiego przez w. ☐ *Katarzynę pod Gwiazdą Północną* na ws.: Warszawy, pracowała po polsku; 9 stycznia r. 1809 poczęła znów pracować i byli do niej włączeni członkowie ☐ *Świątyni Mądrości*; w r. 1811 miała 183 członków czynnych i 66 honorowych; 11 maja r. 1816 założyła ☐ *Kazimierz Wielki* na ws.: Warszawy; pracowała do kasaty w r. 1821. Źródła: N. 3, 7, 23, 34, 48, 87.
219. **Świątynia Jedności i Pokoju** na ws.: Pułtusk; istniała w r. 1819. Źródła: Okólnik W. Ws. 24. I. 5819.
220. **Świątynia Mądrości** (*zum Tempel der Weisheit*) na ws.: Warszawy; erygowana 25 maja r. 1805 przez *grosse Landesloge* w Berlinie pod młotkiem Piotra Reycha, b. generała wojsk polskich, symboliczna, pracowała w języku niemieckim i polskim, należała do W. W. N. P.; w r. 1809 zlała się z ☐ *Świątynia Izis*. Źródła: N. 13, 34.
221. **Świątynia Minerwy** na ws.: Warszawy; otworzona 20 września r. 1815, założona przez niemiecką lożę *Halle der Beständigkeit*, pracowała do kasaty w r. 1821. Źródła: N. 20, 24, 33, 58, 73.
222. **Świątynia Pokoju** (*Temple de la Paix*) na ws.: Nieświeża; w r. 1818 kapitułarna niższa; pracowała do kasaty w r. 1821. Źródła: N. 10.
223. **Świątynia Północy** na ws.: Mińska; w r. 1820 uznała ustawę poprawną za odpowiednią i przystąpiła do W. Ws. P. Źródła: Dobrianskij, Masonska Loża w Litwie 1911.
224. **Świątynia Równości** na ws.: Lublina; otworzona 26 maja r. 1816, pracowała do kasaty w r. 1821. Źródła: N. 17.
225. **Świątynia Temidy** na ws.: Warszawy; kapituła niższa, pracowała już w początku r. 1818; przestała pracować wskutek kasaty w r. 1821. Źródła: 34, 91.
226. **Szkoła Mądrości** (*zur Schule der Weisheit, l'Ecole de la Sagesse*) na ws.: Poznania; w r. 1784 przyłączona do W. W. N. P. Pracowała w języku niemieckim; przestała pracować około r. 1792 Źródła: N. 34.
227. **Szkoła Sokratesa** na ws.: Wilna; otworzona 14 lutego r. 1818. Nr. 31 na W. W. P. Źródła: N. 62.
228. **Tajemnica, Doskonała** (*Parfait Mystère*) na ws.: Dubna; założona 30 października r. 1780 z polecenia W. W. N. P. przez Michała Lubomirskiego; od r. 1784 ☐ prowincjonalna wołyńska; 12 października r. 1785 założyła ☐ adopcyjną; 28 czerwca r. 1786 założyła w Dubnie ☐ córkę *Polak Dobroczyzny*; 31 maja r. 1786 założyła ☐ *Ciemności Rozproszone*

- na ws.: Żytomierza, zatwierdzoną przez W. W. N. P. Wskrzeszona i do godności ☐ prowincjonalnej przywrócona w r. 1818; pracowała do kasaty w r. 1821. Źródła: N. 34, 37.
- 229. Tajemnica, Doskonała** na ws.: Dubna; adopcyjna, powstała 12 października r. 1785 przy ☐ prowincjonalnej z zezwolenia W. W. N. P. Źródła: N. 34.
- 230. Tauben, zu den drei** na ws.: Bydgoszczy; tak nazwaną została ☐ *Fidelité aux trois Colombes*; wskutek reformy Fesslera poróżniła się z ☐ matką *Royal York* i 22 lutego r. 1800 została zamknięta. Źródła: N. 34.
- 231. Tempel der Eintracht, zum** (*Świątynia Jedności*) na ws.: Poznania; powstała 24 kwietnia r. 1820 z połączenia ☐ polskiej *Stałości* i niemieckiej *Piast trzech Słupów Sarmackich*. Źródła: N. 34, 91.
- 232. Tempel der Tugend, zum** na ws.: Słupska; symboliczna, założona w r. 1775 przez *grosse Landesloge* w Berlinie. Źródła: N. 34.
- 233. Thalia** na ws.: Połocka (1784), symboliczna. Źródła: N. 98.
- 234. Totenkopf** (*Trupia Głowa*) na ws.: Torunia; założona 10 lipca r. 1810 przez W. W. N. P.; pracowała do 24 grudnia r. 1811. Źródła: N. 34.
- 235. Türmen, zu den drei** na ws.: Malbarga; w zimie r. 1764 była założona przez oficerów rosyjskich wspólnie z miejscowymi wolnomularzami; członkiem był ks. Dołgorukow, odznaczający się hojnością. Źródła: N. 34.
- 236. Türmen, zu den drei** (*Trzech Wież*) na ws.: Malbarga; założona w r. 1772 przez ☐ warszawską *Cnotliwy Sarmata*. Źródła: N. 34.
- 237. Urania zur aufgehenden Sonne** na ws.: Starogardu; założona 20 grudnia r. 1812 przez w. ☐ *zu den drei Weltkugeln*; zamknięta 1 maja r. 1826. Źródła: N. 34.
- 238. Victoria zu den drei gekrönten Türmen** na ws.: Grudziądza; założona w r. 1797 w zależności od ☐ malborskiej; od r. 1799 pod władzą w. ☐ *Royal York*. Źródła: 34.
- 239. Victoria zu den drei gekrönten Türmen** na ws.: Malbarga; powstała 8 maja r. 1776; 6 maja r. 1799 ogłoszona za ☐ córkę w. ☐ *zu den drei Weltkugeln*. Źródła: N. 34.
- 240. Wegweiser, zum** na ws.: Białegostoku; regimentowa N. II., założona 31 października r. 1778 przez w. ☐ *Krajówą* na ws.: Berlina; wówczas w Białymstoku powstało wiele łóż, lecz wkrótce przestały pracować. Źródła: N. 34.
- 241. Wędrowiec, Cnotliwy** (*zum tugendhaften Reisenden*) na ws.: Preszowa (Węgry); założona w r. 1770 przez wielką lożę warszawską *Cnotliwy Sarmata*; zamknięta w r. 1783. Jako loża matka otworzyła loże w Schemnitz, Georgenberg i Miskolcz. Źródła: N. 34.
- 242. Węzeł Jedności** na ws.: Nowogródka; założona 22 marca r. 1817, symboliczna; pracowała do kasaty w r. 1821. Źródła: N. 34.
- 243. Wierność, Doskonała** na ws.: Kamieńca Podolskiego; w r. 1786 zwró-

- ciła się do W. W. N. P. z prośbą wydania jej dyplomu; zawiadomiono ją, aby najpierw zwróciła się do swej ☐ prowincjonalnej. Źródła: N. 34.
244. **Wierność, Doskonała** na ws.: Wilna; adopcyjna, założona w końcu w. 18-go; w. mistrzynią była bar. Fersen, w. doz. Przeddziecka i siostrą straszną Sołtan. Źródła: N. 98.
245. **Winnica**; była tam ☐ w latach 1814—1820.
246. **Władysław Jagiełło** na ws.: Słucka; symboliczna, powstała około r. 1819 i pracowała do kasaty w r. 1821. Źródła: N. 90.
247. **Wolf, Aufstehender** na ws.: Bydgoszczy; w r. 1784 były próby założenia jej w zależności od ☐ matki *Trzech Koron* w Królewcu, lecz nieudane. Źródła: N. 34.
248. **Wolność Odzyskana** na ws.: Lublina; założona 9 lutego r. 1811, należała do W. W. N. P. Od r. 1815 członkiem tej loży był Walerjan Łukasiński; pracowała do kasaty w r. 1821. Źródła: N. 50.
249. **Wytrwałość** na ws.: Paryża; założona około r. 1771 przez hr. Potocką, hr. Brzostowskiego i markiza de Seignelay. Źródła: N. 90.
250. **Zjednoczenie, Doskonałe** na ws.: Włocławka; założona w r. 1811; pracowała do kasaty w r. 1821. Źródła: N. 10.
251. **Zorza Wschodnia** na ws.: Dubna; istniała w r. 1818; pracowała do kasaty w r. 1821. Źródła: N. 90.